

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΚΑΙ Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΥΠΡΟΣ

(Η μνήμη του τιμάται στις 24 Ιανουαρίου)

Κωνσταντῖνος Χολέβας – Πολιτικός Ἐπιστῆμων

Στίς 20 μέ 22 Νοεμβρίου 1953 ὁ Γιώργος Σεφέρης, τότε Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος στὸν Λίβανο, ἐπισκέφθηκε τὴν Πάφο τῆς Κύπρου. Δύο χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ Ἀγῶνος τῆς ΕΟΚΑ γιὰ τὴν Ἑνωσιὴ μέ τὴν Ἑλλάδα ἡ Μεγαλόνησος βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὸν βρετανικὸ ζυγὸ. Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή του στὴν Πάφο ὁ ποιητὴς μας, ὁ ὁποῖος τὸ 1963 βραβεύθηκε μέ Νόμπελ Λογοτεχνίας, κατέγραψε σέ ἓνα σπουδαῖο ποίημα τίς ἐντυπώσεις του. Τὸν συγκίνησε ἰδιαίτερος ἡ Ἐγκλείστρα, δηλαδή τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου. Ἐγραψε, λοιπὸν, τὸ ἀκόλουθο ποίημα μέ τὴν ὑποσημείωση: Ἐγκλείστρα, 21 Νοεμ. '53:

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ ΜΙΛΑ-

Υπέρογκες ἀρχιτεκτονικές. Λαρίων Φαμαγκούστα Μπουφαβέντο. Σχεδὸν σκηνικά.

Ἦμασταν συνηθισμένοι νὰ τὸ στοχαζόμαστε ἀλλιῶς τὸ «Ἰησοῦς Χριστὸς Νικᾶ».

Ποῦ εἶδαμε κάποτε στά τεῖχη τῆς Βασιλεύουσας, τὰ φαγωμένα ἀπὸ γυφτοτσάντιρα καὶ στεγνὰ χορτάρια,

Μέ τούς μεγάλους πύργους κατάχαμα σάν ἑνὸς δυνατοῦ ποῦ ἔχασε, τὰ ριγμένα ζάρια.

Γιὰ μᾶς ἦταν ἄλλο πράγμα ὁ πόλεμος γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ!

Καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καθισμένη στά γόνατα τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ,

Ποῦ εἶχε στά μάτια ψηφιδωτὸ τὸν καημὸ τῆς Ρωμισύνης,

ἐκείνου τοῦ πελάγου τὸν καημὸ σάν ἤβρε τὸ ζύγιασμα τῆς καλοσύνης.

Ἄς παίζουν τώρα μελοδράματα στά σκηνικά τῶν σταυροφόρων Λουζινιά

Κι ἄς φλομώνουνε μέ τὸν καπνὸ ποῦ μᾶς κουβάλησαν ἀπὸ τὸν βοριά.

*Ἄσ'τους νά τρώγονται καί ν' ανεμοδέρνονται ὡσάν τό κάτεργο πού δένει
μοῦδες.*

Καλῶς μᾶς ἤρθατε στήν Κύπρο, ἀρχόντοι. Τράγοι καί μαϊμοῦδες!

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὑπῆρξε μία σημαντική μορφή τοῦ Κυπριακοῦ Ὁρθοδόξου μοναχισμοῦ καί τῆς Βυζαντινῆς Ρωμισύνης. Γεννήθηκε στά Λεύκαρα τό 1134 καί ἐκοιμήθη τό 1219 στό σπήλαιό του, τήν Ἐγκλείστρα ὅπου ἔμενε Ἐγκλειστος καί ἀσκητεύων. Μέχρι τά 18 του ἦταν ἀναλφάβητος βοσκός, ἀλλά ἔγινε αὐτοδίδακτος καί ἔμαθε γράμματα ἀπό τά ἐκκλησιαστικά βιβλία. Στό φημισμένο ἀσκητήριο, τήν Ἐγκλείστρα κοντά στήν Πάφο, ἔγραψε πολλά συγγράμματα θεολογικοῦ καί ἱστορικοῦ περιεχομένου. Ὁ ἴδιος ἔγραψε καί δύο Διαθήκες, μέ τή μορφή Τυπικῆς Διατάξεως, δηλαδή ὄρισε τόν Κανονισμό τῆς Μονῆς, ἡ ὁποία λειτουργεῖ ὡς ἀνδρικό μοναστήρι καί σήμερα.

Ὁ Ἅγιος ἔζησε τήν ἐποχή, κατά τήν ὁποία ὁ Βυζαντινός Διοικητής τοῦ νησιοῦ Ἰσαάκιος Κομνηνός ἀποστάτησε ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη μέ ἀποτέλεσμα τήν ἄλωση τῆς Μεγαλονήσου ἀπό τούς Ἄγγλους Σταυροφόρους τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόκαρδου. Ἀκολούθησε μακρά περίοδος Φραγκοκρατίας ὑπό τήν γαλλική δυναστεία τῶν Λουζινιάν, τούς ὁποίους ἀναφέρει περιπαικτικά στό ποίημα ὁ Σεφέρης.

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος κατέγραψε τά δεινά τῆς Κύπρου καί τῶν Ἁγίων Τόπων ἀπό τούς Μουσουλμάνους καί ἀπό τούς Σταυροφόρους στό σύντομο ἱστορικό κείμενό του μέ τίτλο «Περί τῶν κατά τήν χώραν Κύπρον Σκαιῶν». Τό κείμενο αὐτό διάβασε ὁ Σεφέρης καί ἐμπνεύσθηκε τό ποίημα τό ὁποῖο μελετοῦμε. Ὁ Σεφέρης θεώρησε τόν Ἅγιο Νεόφυτο ὡς τή βυζαντινή συνείδηση τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού διεκτραγωδεῖ τά βάσανα τῶν Ὁρθοδόξων ἀπό τή διπλή εἰσβολή: Ἐξ Ἀνατολῶν τό Ἰσλάμ καί ἐκ δυσμῶν οἱ δῆθεν Χριστιανοί Σταυροφόροι. Φύγαμε ἀπό τά σκυλιά καί πέσαμε στά λιοντάρια, γράφει ὁ Ἅγιος Νεόφυτος, καί τή φράση αὐτή μετατρέπει ὁ Σεφέρης σέ «τράγοι καί μαϊμοῦδες» στόν τελευταῖο στίχο τοῦ ποιήματός του.

Ὁ Σεφέρης καταγγέλλει στό ποίημα αὐτό τή δυσαρμονία τῶν Φράγκικων κτισμάτων πρὸς τό ἑλληνικό τοπίο τῆς Κύπρου. Χρησιμοποιεῖ σκοπίμως τίς ὀνομασίες πού ἔδωσαν οἱ Φράγκοι κατακτητές. Δηλαδή Λαρίων εἶναι τό φρούριο τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνος στόν Πενταδάκτυλο, Φαμαγκούστα εἶναι

ή Αμμόχωστος, Μπουφαβέντο είναι τό φρούριο Βουφαβέντο πάλι στόν Πενταδάκτυλο. Αντιδιαστέλλει τούς ἀμυντικούς ἀγῶνες τῶν Βυζαντινῶν Ἑλλήνων ὑπέρ Πίστεως καί Πατρίδος πρός τούς κατακτητικούς πολέμους τῶν Δυτικῶν Εὐρωπαϊῶν. Χρησιμοποιεῖ ξανά μία παλαιότερη φράση του «τόν καημό τῆς Ρωμισύνης» γιά νά ἐκφράσει τόν πόνο καί τό ἀντιστασιακό πνεῦμα τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται κατακτήσεις ἀπό διάφορες φυλές, ἀλλά ἐπιβιώνει ὑπό τήν προστασία τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ, τῆς Παναγίας.

Προτείνω στούς μελετητές τοῦ Βυζαντίου καί τῆς Φραγκοκρατίας νά μελετήσουν τό ἱστορικό χρονικό πού ἔγραψε ὁ Ἅγιος Νεόφυτος τῆς Κύπρου καί νά δοῦν πῶς ἕνας Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας τονίζει τήν ἐθνική του ταυτότητα. Τό «κείμενο «Περί τῶν κατά τήν χώραν Κύπρον σκαιῶν», πού ἐνέπνευσε τόν Σεφέρη, εἶναι ἕνα κατ' ἐξοχήν πατριωτικό κείμενο. Ὁ πατριωτισμός τοῦ Ἁγίου δέν εἶναι τοπικισμός οὔτε ἀφορᾷ μόνο τήν Πάφο καί τήν Κύπρο. Θεωρεῖ ὡς πατρίδα του τήν ἑλληνορθόδοξη αὐτοκρατορία πού σήμερα συνηθίζουμε νά ὀνομάζουμε Βυζαντινή. Τότε τό ὄνομα τοῦ κράτους ἦταν Ρωμανία (ἀπό τήν Νέα Ρώμη - Κωνσταντινούπολη). Γράφει χαρακτηριστικά ὁ Ἅγιος στό προαναφερθέν ἱστορικό ἔργο του: «Χώρα ἐστίν Ἰγκλιτέρρα, πόρρω τῆς Ρωμανίας κατά βορρᾶν, ἐξ ἧς νέφος Ἰγκλίνων σύν τῷ ἄρχοντι αὐτῶν εἰς πλοῖα μεγάλα λεγόμενα νάκκας συνεισελθόντες τόν πλοῦν πρός Ἱεροσόλυμα ἔδρων». Δηλαδή: Ὑπάρχει μία χώρα πού λέγεται Ἀγγλία καί βρίσκεται πρός βορρᾶν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἀπό τήν ὁποία μέγανος ἀριθμός Ἀγγλων μαζί μέ τό ἡγεμόνα τους εἰσηλθον σέ μεγάλα πλοῖα πού ὀνομάζονται νάκκαι καί ξεκίνησαν τό ταξίδι πρός τά Ἱεροσόλυμα. Ὁ πατριωτισμός τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου δέν εἶναι ἕνας παθολογικός ἐθνοφυλετισμός, ἀλλά ἡ συνείδηση τοῦ Γένους, ἡ ὁποία θεμελιώνεται στήν Ὁρθόδοξη Πίστη, στήν ἑλληνική γραμματεία καί στήν οἰκουμενική ἀντίληψη τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Κ.Χ. ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΛΗΘΕΙΑ 24.1.2018